

TANULMÁNYOK

PONGRÁCZ ALEX

AZ ÁLLAMI BEAVATKOZÁS ÉS A TÁRSASÁGOK SZABÁLYOZÁSA A FRANCO-DIKTATÚRÁBAN

LEKTORÁLTA: DR. SZEGEDI ANDRÁS PH.D, EGYETEMI DOCENS

1. ALAPVETÉSEK

ULPIANUS kissé atavisztikussá vált felosztása szerint az ember kétféle kapcsolatrendszerben él: az állammal szemben, mint állampolgár, illetve embertársaival, a többi önálló jogalannyal szemben, mint civil polgár.¹ A jogászok gondolkodásmódjában köztudomású tényként rögzült, hogy a magánjog terrénumában főszabály szerint az egymással egyenrangú felek mellérendelt relációján alapuló viszonyokról beszélhetünk. A jog mindazonáltal kialakulásának kezdeti fázisától kezdve „nem egyéb, mint beavatkozás az emberek szabad élet-szférájába. Ez a beavatkozás (...) különböző intenzitású lehet. (...) A legerősebb beavatkozás az, amikor a jogi rendezés a tőle előírt cselekvések végrehajtását sem bízta a magánosokra, hanem állami tevékenységé teszi.”² Már SZLADITS Károly is leszögezte, hogy „a magyar jog sohasem tévesztette szem elől, hogy a magánjogok gyakorlását a közérdeknek alá kell rendelni.”³

Az állami szerepvállalás, a magánszféra és a privát autonómia védelmi szférájának hatálya alá tartozó jogviszonyokba történő beavatkozás mértéke történelmi koronként, területenként és felfogásonként változott és változik. Nyugat-Európában, a modern világ hírnökeként gyökeret verő kapitalizmus létrehozta a szabad munka racionális szervezetét: egy olyan gazdálkodási rendszert, amelyben a „vagyont és a termelési eszközöket nyereség céljából, a vagyon gyarapítására használják fel. Kapitalista az üzleti vállalkozás, ha racionálisan, az investált vagyon növelésének elve alapján cselekszik.”⁴ A személyegyesítő jelleggel életre hívott vállalkozásokat a XIX-XX. század fordulójára felváltották a nagy szervezetek, részvénytársaságok, az „oligopolisztikus, duopolisztikus és monopolisztikus viszonyokat létrehozó szervezett gazdasági erők”⁵, erre pedig a jognak is reflektálnia kellett. Nem véletlenül állapította meg SOMLÓ Bódog a XX. század hajnalán, hogy „a legaktuálisabb politikai és közgazdasági kérdések jó része az állami beavatkozás problémája köré kristályosodott. E kérdésnek (...) újabb meg újabb előtérbe lépése igen természetes is; (...) mindig az az előbbreváló, a prejudikáló kérdés, hogy egyáltalában avatkozzunk-e be szabállyal, vagy sem.”⁶ Az állami beavatkozás első igazi „Kánaánját” az első világháború alatt, majd a nagy gazdasági világválságot követően élte.⁷ Nem csak a témánk szempontjából meghatározó hivatásrendi diktatúrákban érvényesült ez a folyamat, hanem olyan országokban is, mint Franciaország, Ausztria vagy Nagy-Britannia.⁸

¹ MARTON GÉZA: *A római magánjog elemeinek tankönyve. Intitúciók*, 1963, Tankönyvkiadó, Budapest, 48. o.

² BUZA LÁSZLÓ: *A közjog és magánjog fogalmi elhatárolásának kérdése*, 1943, András László könyvnyomda, Kolozsvár, 39. o.

³ IZSÁK ORSOLYA: *A magyar tulajdonjog magánjogi korlátai*, <http://www.ugyvedek.net/node/23>, 2012.03.23.

⁴ BAYER JÓZSEF: *A politikai gondolkodás története*, 2003, Osiris Kiadó, Budapest, 279. o.

⁵ SZIGETI PÉTER – TAKÁCS PÉTER: *A jogállamiság jogelmélete*, 2004, Napvilág Kiadó, Budapest, 61. o.

⁶ SOMLÓ BÓDOG: *Állami beavatkozás és individualizmus*, 1907, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 3. o.

⁷ A témával kapcsolatban részletesebben lásd: RAB VIRÁG: *Mi lesz Európa sorsa? – A felzárkózás lehetőségei és korlátai az I. világháborút követően*; KAPOSZ ZOLTÁN: *Gazdaságpolitikai modellek az 1930-as években*, in *Rubicon*, 2008/2-3. szám, 72-77. o. A jóléti állam igazi virágkorát persze a Welfare State fénykoraként elhíresült évtizedekben, a II. világháború után élte. A konstrukciót LEONARD T. HOBHOUSE elmélete alapozta meg, aki szerint az államnak az a kötelezettsége, hogy minden polgára számára biztosítsa az önfenntartás lehetőségét, kiterjed arra is, hogy mindenki megfelelően részesülhessen a „társadalom örökségéből”. Ekként egyfajta „bonus et diligens pater familias”-ként gondoskodnia kell arról, hogy aki nem rendelkezik megfelelő (öröklött) vagyonnal és ezért pusztán a piaci feltételekhez igazított, „megélhetést fedező munkabérből” élnek, azokat az adózás révén befolyt bevétel elosztásakor megfelelő juttatásban részesítse, kompenzálva ezzel a vagyoni egyenlőtlenségeket. Forrás: GYÁNI GÁBOR: *A szociálpolitika múltja Magyarországon*, in *História*, 1994/3. szám, 16-17. o.

⁸ Amint azt a brit Beveridge-terv (1942) kapcsán plasztikusan megfogalmazták, a jóléti állam szisztémájának lényege a következő: „minden állampolgár ingyenes egészségi ellátáshoz kell, hogy jusson. A gyermekek után támogatást kell

A polgári társadalom dinamikája, amely hosszú évszázadok után az alkotmányosság–jogbiztonság–közbiztonság triász⁹ által uralt „kelepcébe” szorította az államhatalom működését, a két világégés között háttérbe szorult és már a Hans Kelsen által megfigyelt „illúziók” sem tudtak érvényesülni: „*a demokratikus ideológia terjedése sikerrel kendőzte el és tette elviselhetővé a hatalomnak való alávetettség realitását: „az állam a leghidegebb szörnyeteg minden hideg szörnyeteg közül. Hideg még a hazugsága is, és szájából a hazugság kígyózik elő: »Én, az állam vagyok a nép«*”.¹⁰

2. A FRANCO-RENDSZER GAZDASÁGPOLITIKÁJA ÉS HATÁSA A TÁRSASÁGOKRA

A nagy gazdasági világválság tehát alapjaiban rengette meg a libertáriánus „minimális állam” felfogását és a keynesi koncepció lassan, de biztosan csúszott a recesszió felé. A politikai klímaváltozás, a szélsőjobboldali formációk megerősödése, hatalomra kerülése (Olaszország, Németország), majd a versailles-i békeszerződés rendelkezéseivel szembeni egyre nyitabb konfrontáció, a permanens militarizáció mindinkább egy globális konfliktus kirobbanása felé kezdett mutatni. A háború európai hadszínterének „főpróbájára” Spanyolországban került sor. FRANCO csapatainak győzelmét követően a mezőgazdaság és az ipar vonatkozásában *általános tulajdonosváltás* zajlott le: Franco semmisnek mondta ki a rivális köztársaságiak minden törvényhozási aktusát, ide értve az 1931 és 1936 közötti reformokat, valamint a polgárháború alatti változtatásokat is (ezek közé tartozott például az üzemek állami- és munkásellenőrzése is).¹¹

Első rendelkezései egyikeként a kormány 1939 nyarán közölte, hogy minden állampolgár köteles átengedni az államnak bankszámlán lévő devizáját és külföldi devizaköveteléseit is. Ez a lépés a magántulajdonnal való szabad rendelkezés jogába történő drasztikus állami beavatkozás volt.¹² Egy 1938. november 17-i törvény pedig minden vállalat létesítését, átépítését és átszervezését közvetlenül az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium részletes engedélyéhez kötötte.¹³

Az 1941-ben létrehozott Országos Iparintézet (*Instituto Nacional de Industria*) az ipari beruházásokat előzetes engedélyhez kötötte, viszont különböző privilégiumok biztosításával kívánta serkenteni a „*nemzeti fontosságú*” iparágakat. Így protekcionista intézkedésekkel támogatták a textilipart, a kohászatot és a gabonatermelést.¹⁴ A Franco-rezsim egy ideig még 1945 után is erőteljes támogatásban részesítette az országos jelentőségűnek titulált vállalatokat (ekkor elsősorban olyan vállalatokról volt szó, amelyek spanyol nyersanyagot dolgoztak fel és ezzel segítették az újabb iparágak, például a gépkocsigyártás és repülőgépgyártás fejlődését).¹⁵

A tengelyhatalmak bukása nem feleltette el azt a tényt, hogy a hitleri Németország milyen jelentős szerepet vállalt a Franco-rezsim születésénél. A Franco-rendszer regnálásának első, drasztikus állami beavatkozást megvalósító időszak után ezért 1945-öt követően fokozatosan ment végbe némi kényszerű „liberalizáció”, a „fordulat évének” azonban több szerző egybehangzó véleménye alapján az 1959-es évet tekinthetjük.¹⁶ Hozzá kell tenni, hogy a gazdaság(politika)i fordulat mellett a rendszer egyéb „*epitheton ornansai*” lényegében változatlanok maradtak: továbbra is antidemokratikusnak, diktatórikusnak és oligarchikusnak

---

nyújtani a családoknak, s az idősebb generációknak biztonságot teremtő nyugdíjat kell folyósítani.” Forrás: FEKETE JUDIT: A madzagon rángatott jóléti állam és az aktualitás, in *Az állam szerepe a jólétben és a mindennapi hatalomgyakorlásban* – MTA Politikai Tudományok Intézete, 2005/3. szám, 8. o.

⁹ KULCSÁR KÁLMÁN: *Jogsociológia*, 2005, Vince Kiadó, Budapest, 120. o.

¹⁰ TATTAY SZILÁRD: Demokrácia és/vagy képviselet. A „képviseleti demokrácia” Hans Kelsen és Carl Schmitt elméletében, in Cs. KISS LAJOS (szerk.): *Hans Kelsen jogtudománya – Tanulmányok Hans Kelsenről*, 2007, Gondolat Kiadó – MTA Jogtudományi Intézet – ELTE Állam – és Jogtudományi Kara, Budapest, 370. o.

¹¹ HARSÁNYI IVÁN: A Franco-diktatúra gazdaságpolitikája a polgárháború utáni első időszakban, in RAB VIRÁG (szerk.): *Válságos idők tegnap és ma. Pénz, gazdaság és politika a 19-21. században*, 2009, Pro Pannónia Kiadó, Pécs, 97. o.

¹² Uo. 102. o.

¹³ Uo. 113. o.

¹⁴ HARSÁNYI IVÁN: *A Franco-diktatúra születése. A Franco-rendszer keletkezése és a spanyol munkásmozgalom 1938-1939*, 1988, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 140. o.

¹⁵ GARCÍA, JOSÉ: *Spanyolország a XX. században*, 1973, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 279. o.

¹⁶ CZÖVEK JÁNOS: *A spanyol gazdaság átalakulása: A Franco-rendszerrel a demokratikus átmenet végéig*, 2004, Budapest, http://elib.kkf.hu/edip/D_11036.pdf, 2010.11.08.

volt mondható és a gazdasági reformok sem Franco akaratából mentek végbe. „*A nyitás folytatódik; de a rendszer és maga Franco személye lehetetlenné teszik a teljes integrálódást a fejlett kapitalista világba.*”¹⁷

A spanyol köznyelvben gyökeret vert a „*Dictablanda*” kifejezés, amely szabad fordításban puha diktatúrát jelent.¹⁸ Már 1949 és 1952 között enyhítettek a külföldi tőke beáramlását korlátozó szabályokon: ennek egyik kézzelfogható eredménye volt a FIAT-cég barcelonai beruházása (1950), amelynek köszönhetően elkészülhetett az első Seat-gépkocsi.¹⁹ 1951-re a gazdaságirányítás vonatkozásában áttértek a békeidőkkel inkább kompatibilis állapotokra, majd 1956-ban beemelték a kormányba LAUREANO LÓPEZ RODÓT, aki az *Opus Dei* képviselőjeként a gazdasági racionalizációt sürgette.²⁰ Az *Opus Dei* (világi katolikus rend) a katolikus egyház elitista szervezete volt, mely 1928-ban jött létre Madridban, José Maria *ESCIVÁ DE BALAGUER* római katolikus prelátus vezetésével és többek között a vállalkozás szabadságát hirdette.²¹ Franco a számára kedvezőtlen gazdasági klíma miatt és a politikai rendszer megóvása érdekében miatt 1957-ben egy olyan, új összetételű kormányt nevezett ki, amelyben már az *Opus Dei* technokratái foglaltak el domináns pozíciókat. Az *Opus Dei* filozófiája gyökeresen szemben állt a Franco-korszak kezdeti dirigista felfogásával: intenzív, nyitott külkapcsolatok szükségességét hirdették; ösztönözni kívánták a külföldi tőkebefektetést; meg akarták szüntetni a gazdasági mechanizmusokba történő szükségtelen állami beavatkozást, kitértek a spanyol államadósság csökkentésének célját és végső soron elő kívánták segíteni az európai Közös Piac felé történő integrációt is.

Francó eleinte kritikus szemmel figyelte a gazdasági folyamatokat, mivel a racionalizálás érdekében tett intézkedések 1959 és 1960 között átmeneti nehézségeket eredményeztek. A hitelkorlátozás miatt számos, korábban protekcionista intézkedésekkel óvott vállalkozás lehetetlenül el és az állami beavatkozás céljai is számottevően módosultak.²² Számos, a piac működését befolyásolni hivatott szövet oszlattak fel, elsősorban a vaskohászati-, a cement-, a vasipari és faipari piacok vonatkozásában.²³ Az átmeneti megtorpanást azonban hatalmas fellendülés követte. Az „új gazdasági mechanizmus” az ipari és a szolgáltatási ágazat gyors fejlődését eredményezte. Spanyolország csatlakozhatott a Világbankhoz, majd a Nemzetközi Valutaalaphoz is. A négyéves stabilizációs terv kivitelezéséhez jelentékeny összegű amerikai hitelekhez jutottak. 1960 és 1973 között a spanyol gazdaság történetének leghosszabb és legnagyobb arányú prosperálását élte át.²⁴ A francoista Spanyolország elindult a gazdasági fellendülés, a „gazdasági csoda” (*desarrollo*) útján. Szakítottak a régi, izolacionista, a falangista nómenklatúra érdekeit kielégítő beidegződésekkel: a technokraták az infrastrukturális fejlesztéseknél kedvező atmoszférát teremtettek a magánbefektetések számára. A gazdasági csoda szimbóluma Madrid egyik felhőkarcolója, az 1957-ben felavatott *Torre de Madrid* lett.²⁵

1959-ig volt hatályban egy 1939. októberi rendelkezés, amely 25%-ban maximálta a külföldi részvételt a spanyol vállalatokban. Az 1959. július 12-én elfogadott új törvény már megengedte a külföldi monopóliumoknak, hogy a spanyol társaságokba az alaptőke 50%-a erejéig fektessenek be tőkét, speciális kormányrendelettel pedig az 50%-os mértéket is meghaladhatta a tőkebefektetés aránya. Az új törvény alkalmazása folytán a külföldi tőkebefektetők magasa profitra tehettek szert.²⁶ Érzékletesen tanúskodik a gazdaságpolitikai változásokról az a statisztikai adat, hogy 1959-60-ban a külföldi tőkebefektetések 160 milliárd dollárt tettek ki, 1964-ben már 300 millió dollárt. Ennek abszolút többségét az amerikai társaságok produkálták, ezt követték a franciák, a svájciak, a nyugatnémetek, a britek, a belgák, az olaszok, végül a svédek. A gazdasági nyitás mellett korlátozták az állami beruházásokat és a magánszektorban nyújtott bankhiteleket, liberalizálták

---

¹⁷ CZÖVEK: i. m. 5. o.

¹⁸ HARSÁNYI IVÁN: Az Ibériai-félsziget XX. századi diktatúrái, in *Limes*, 2003/2. szám, 71. o.

¹⁹ ORMOS MÁRIA – HARSÁNYI IVÁN: *Mussolini – Franco*, 2001, Pannonica Kiadó, Budapest, 316. o.

²⁰ Uo. 310-315. o.

²¹ Az *Opus Dei*-vel részletesen foglalkozik: ANDERLE ÁDÁM: A spanyol átmenet, in *História*, 1993/07. szám, 26-28. o.

²² ORMOS – HARSÁNYI: i. m. 317-320. o.

²³ CZÖVEK: i. m. 16. o.

²⁴ SEMSEY VIKTÓRIA: *Spanyolország és Latin-Amerika 19-20. századi rövid története*, 2008, Zsigmond Király Főiskola – L' Harmattan Kiadó, Budapest, 56. o.

²⁵ FEKETE ISTVÁN: Négy keréssel a modern korba, in *Múlt-Kor történelmi portál*, http://www.multkor.hu/20100623_negy_kerekkel_a_modern_korba, 2010.11.09.

²⁶ GARCÍA: i. m. 336-337. o. A korábbi, 1939-es szabályozás alapján egyébként az állam számos olyan vállalatot tudott megvásárolni, amely korábban külföldi tőke érdekeltsége volt (vasútvonalak, táviró-és telefonösszeköttetések, érc-és szénlelőhelyek, üzemek és ipari vállalatok).

a bel- és külkereskedelmet, valamint könnyítettek a külföldi áruk és tőke bejutásának feltételein.²⁷ A Stabilitási Terv számos akadályt görgetett el az import elől, ami lehetővé tette a spanyol cégek modernizálódását és termelékenységük ugrásszerű növekedését. Ellentmondásos volt azonban az a körülmény, hogy bár az 1960-as évektől a termelővállalatok többsége már magántulajdonban volt, de a beruházási kapacitásuk mégis alacsonynak volt mondható. A külföldi befektetéseken kívül még a rezsim végnapjaiban is szinte csak állami finanszírozásokból történtek beruházások.²⁸ A Stabilizációs Tervnek nem sikerült végleg kifulladásra az állami dirigizmus régről ismert módszereit, hiszen végig jelentős volt az árak, a bérek, a munkaerőpiac adminisztratív módszerekkel megvalósított szabályozása. Az állami szerepvállalás markáns létét elsősorban az aktuálpolitikai tényezők motiválták: a rendszer a gazdaságpolitikai reformokat az alapján „analizálta”, hogy „nem gerjesztenek-e a rendszerre veszélyes politikai nyugtalanságot”; ha ezt észlelték, akkor az adott intézkedést nem hozták meg, vagy azt visszavonták. Több kutató is leszögezte, hogy a Franco-korszakban sosem érvényesült a teljes gazdasági nyitottság elve, „mivel a külföldi verseny ellenében a hazai ipart védő mennyiségi korlátozások továbbra is megmaradtak.”²⁹

1973-ban még 813 millió dollárnyi külföldi tőke áramlott az országba, a stabilizációs terv lendülete azonban az 1973-as olajár-robbanás hatására megtorpant.³⁰ A fejlett nyugat-európai piacgazdaságokban az 1960-as, 1970-es évektől kezdődően egyébként is tarthatatlanná vált a „jóléti állam” pozíciója, a piac kudarcainak állami eszközökkel történő korrekciója, a piaci egyensúly mesterséges biztosítása;³¹ ha tetszik, a „Welfare State” mentalitás – legalábbis részlegesen – kapitulálni kényszerült. 1974-től kezdve a spanyol gazdaságban sokasodni kezdtek a válságjelenségek. Nyilvánvalóvá vált, hogy az olajválság nyomán bekövetkező gazdasági krízis a dél-európai országokat érzékenyebben érintette, mint a fejlett nyugat-európai demokráciákat. A vállalatok veszteségeit kompenzálni kívánó állami támogatások miatt nagymértékben megnőtt az államháztartási hiány.³² 1973-tól az *Opus Dei* képviselői is kiváltak a kormányból. Franco halálát követően (1975. november 20.) rendszere (a „Nagy Művek Allama”)³³ hamarosan kártyavárként omlott össze és megteremtődtek a demokráciába való átmenet politikai feltételei is.

3. KONZEKVENCIÁK

A jóléti állam fénykorát követően a fejlett piacgazdaságokban az 1960-as, 1970-es évektől kezdődően tarthatatlanná vált a „jóléti állam” pozíciója, a piac kudarcainak állami eszközökkel történő korrekciója, a piaci egyensúly mesterséges biztosítása.³⁴ Kitelezned látszott viszont a privatizáció, az állami támogatások átstrukturálása és egyes közszolgáltatási szektorokban a liberalizáció folyamata.³⁵ F. ROZSNYAI Krisztina megfigyelése szerint „mind a gazdasági szféra intézményesedésének, mind a civil társadalom megerősödésének nagy szerepe van abban, hogy az állam hatalma és szerepe csökken, vagy legalábbis erre irányuló kívánalmak fogalmazódnak meg.”³⁶

Hozzá kell tenni ugyanakkor, hogy korunk gazdasági válságai mind inkább arra sarkallják az állami döntéshozókat, hogy revideálják álláspontjukat a globális kapitalizmus és az állami beavatkozás relációja tekintetében. Nicolas SARKOZY szerint például újra kell tervezni a kapitalizmust, hogy „visszaállítsuk morális dimenzióját, konzisztenciáját. A szabad piac mindenek fölé helyezése a demokráciát gyengíti.”³⁷ Véleményem szerint a globalizált erőter megoldásai inkább hasonlítanak a Michel ALBERT által „tücsökszemléletként” aposztrofált jellemzőkhöz, ahol a spekulánsok szeme előtt csak a rövid távú és azonnali profitot eredményező tőkepiaci tranzakciók lebegnek, szemben a szociális piacgazdaság rajnai „hangyaszemléletével”,

---

²⁷ GARCÍA: i. m. 349-351. o.

²⁸ CZÖVEK: i. m. 16-17. o.

²⁹ VERES ANDREA: *Spanyolország európai integrációs csatlakozásának hatásai az ország gazdasági modernizációjára*, 2003, Budapest, http://elib.kkf.hu/edip/D_10388.pdf, 2010.11.09.

³⁰ SEMSEY: i. m. 57. o.

³¹ LAPSÁNSZKY ANDRÁS: A közszolgáltatás fogalmának, tartalmának, tagolásának általános alapjai a hírközlési szolgáltatási rendszer mintáján keresztül, in *Jog, Állam, Politika*, 2009/3. szám, 70. o.

³² VERES: i. m. 8-9. o.

³³ ORMOS – HARSÁNYI: i. m. 331. o.

³⁴ LAPSÁNSZKY: i. m. 70. o.

³⁵ Uo. 67-68. o.

³⁶ F. ROZSNYAI KRISZINA: *Közigazgatási bíráskodás Prokrusztész-ágyban*, 2010, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 21. o.

³⁷ http://index.hu/belfold/2010/11/11/nicolas_orban_megszuletett/ 2010.11.12.

amelyben a „cég” közösségként funkcionál és nem csak a profitot hajhássza; ennek következtében aztán a partnerség elve is jobban érvényre jut benne.³⁸

A társaságalapítás szabadságába csak *ultima ratio* jelleggel, végső eszközként kívánatos beavatkozni, a közérdek diktálta szükségesség-arányosság tesztel kompatibilis módon viszont az államnak kontrollt kell gyakorolnia bizonyos társaságok létrehozása felett. A mércének a *horatiusi aurera mediocritast* kell tekinteni. Ezzel kapcsolatban talán nem haszontalan MENYHÁRT Zsolt megállapításait citálni: „Az állam a Neoweberi konstrukcióban aktív, tehát beavatkozik, de csak ott, ahol és amennyire szükséges. Intelligens, tehát a piaci szereplőkkel és a civil szférával gyümölcsöző kapcsolatokat ápol. És erős, ami nem jelenti azt, hogy nagy, terjeszkedő, és a hatásköri anomáliáknak se szeri, se száma. De nem is azt, hogy kicsi, eszköztelen, és ha cselekvésre kerülne sor, nem rendelkezik szakértői apparátussal.”³⁹ Úgy vélem, hogy ezen megállapítások a magánjogra vonatkoztatva is kamatoztathatók.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1.] ANDERLE ÁDÁM: A spanyol átmenet, in *História*, 1993/07. szám, 26-28. o.
- [2.] BAYER JÓZSEF: *A politikai gondolkodás története*, 2003, Osiris Kiadó, Budapest.
- [3.] BUZA LÁSZLÓ: *A közjog és magánjog fogalmi elhatárolásának kérdése*, 1943, András László könyvnyomda, Kolozsvár.
- [4.] CZÖVEK JÁNOS: *A spanyol gazdaság átalakulása: A Franco-rendszerrel a demokratikus átmenet végéig*, 2004, Budapest, http://elib.kkf.hu/edip/D_11036.pdf, 2010.11.08.
- [5.] EGEDY GERGELY: *Konzervativizmus az ezredfordulón*, 2001, Magyar Szemle Könyvek, Budapest.
- [6.] FEKETE ISTVÁN: Négy keréssel a modern korba, in *Múlt-Kor történelmi portál*, http://www.multkor.hu/20100623_negy_kerekekkel_a_modern_korba, 2010.11.09.
- [7.] FEKETE JUDIT: A madzagon rángatott jóléti állam és az aktualitás, in *Az állam szerepe a jólétben és a mindennapi hatalomgyakorlásban* – MTA Politikai Tudományok Intézete, 2005/3. szám, 4-25. o.
- [8.] F. ROZSNYAI KRISZTINA: *Közigazgatási bíráskodás Prokrusztesz-ágyban*, 2010, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- [9.] GARCÍA, JOSÉ: *Spanyolország a XX. században*, 1973, Kossuth Könyvkiadó, Budapest.
- [10.] GYÁNI GÁBOR: A szociálpolitika múltja Magyarországon, in *História*, 1994/3. szám, 16-17. o.
- [11.] HARSÁNYI IVÁN: *A Franco-diktatúra születése. A Franco-rendszer keletkezése és a spanyol munkásmozgalom 1938-1939*, 1988, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 540-542. o.
- [12.] HARSÁNYI IVÁN: Az Ibériai-félsziget XX. századi diktatúrái, in *Limes*, 2003/2. szám, 45-74. o.
- [13.] HARSÁNYI IVÁN: A Franco-diktatúra gazdaságpolitikája a polgárháború utáni első időszakban, in RAB VIRÁG (szerk.): *Válságos idők tegnap és ma. Pénz, gazdaság és politika a 19-21. században*, 2009, Pro Pannónia Kiadó, Pécs, 97-115. o.
- [14.] IZSÁK ORSOLYA: *A magyar tulajdonjog magánjogi korlátai*, <http://www.ugyvedek.net/node/23>, 2012.03.23.
- [15.] KULCSÁR KÁLMÁN: *Jogszociológia*, 2005, Vince Kiadó, Budapest.
- [16.] LAPSÁNSZKY ANDRÁS: A közszolgáltatás fogalmának, tartalmának, tagolásának általános alapjai a hírközlési szolgáltatási rendszer mintáján keresztül, in *Jog, Állam, Politika*, 2009/3. szám, 66-109. o.
- [17.] MARTON GÉZA: *A római magánjog elemeinek tankönyve. Intitúciók*, 1963, Tankönyvkiadó, Budapest.
- [18.] MENYHÁRT ZSOLT: Az állami szerepvállalás aktuális kérdései, avagy változást indukál-e az egységes(ülő) Európai Közigazgatási Tér?, in FÓNAI MIHÁLY – SZILÁGYI EMESE (szerk.): *Studia Iuvenum 2011*, 2011, Debreceni Állam – és Jogtudományi Kar, 385-393. o.
- [19.] ORMOS MÁRIA - HARSÁNYI IVÁN: *Mussolini – Franco*, 2001, Pannonica Kiadó, Budapest.
- [20.] SEMSEY VIKTÓRIA: *Spanyolország és Latin-Amerika 19-20. századi rövid története*, 2008, Zsigmond Király Főiskola – L' Harmattan Kiadó, Budapest.

---

³⁸ EGEDY GERGELY: *Konzervativizmus az ezredfordulón*, 2001, Magyar Szemle Könyvek, Budapest.

³⁹ MENYHÁRT ZSOLT: Az állami szerepvállalás aktuális kérdései, avagy változást indukál-e az egységes(ülő) Európai Közigazgatási Tér?, in FÓNAI MIHÁLY – SZILÁGYI EMESE (szerk.): *Studia Iuvenum 2011*, 2011, Debreceni Állam – és Jogtudományi Kar, 389. o.

- [21.] SOMLÓ BÓDOG: *Állami beavatkozás és individualismus*, 1907, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest.
- [22.] SZIGETI PÉTER – TAKÁCS PÉTER: *A jogállamiság jogelmélete*, 2004, Napvilág Kiadó, Budapest.
- [23.] TATTAY SZILÁRD: Demokrácia és/vagy képviselő. A „képviseleti demokrácia” Hans Kelsen és Carl Schmitt elméletében, in CS. KISS LAJOS (szerk.): *Hans Kelsen jogtudománya – Tanulmányok Hans Kelsenről*, 2007, Gondolat Kiadó – MTA Jogtudományi Intézet – ELTE Állam – és Jogtudományi Kara, Budapest, 367-382. o.
- [24.] VERES ANDREA: *Spanyolország európai integrációs csatlakozásának hatásai az ország gazdasági modernizációjára*, 2003, Budapest, http://elib.kkf.hu/edip/D_10388.pdf, 2010.11.09.